

"החיבוק המשפחתי בהווה מכסה על החלל שנותר מהיתמות שבילדות"

סיפורה של סבתא מילר

"הקשר הרב דורי" - מהי בעצם המשמעות של כל זה ?

"רב דורי" - הרי זה ברור: אני בדור הסבים והסבתות, ואת בדור הנכדים שאני כל כך אוהבת. אני מבוגרת, רבת שנים, רבת זיכרונות ואירועים, שמתערבבים עכשיו במוחי, וצצים בלי סדר והגיון על מסך התודעה שלי ...

אבל ה"קשר", מהו הקשר הזה, במה הוא מיוחד הקשר הזה שבינינו ? האם באהבה, בהקשבה, בנכונות לשתף, בנכונות לעזור, בבחירה להעדיף את "היחד" שלנו על כל פעילות אחרת ?

ואולי הקשר הינו - הר הכרמל - ההר ששתינו נולדנו עליו. אני בבית היולדות מולדה ואת בבית החולים כרמל, במרחק של פחות משלושה קילומטר זו מזו. ולהשלמת התמונה - גם אבא שלך נולד על הר הכרמל בבית החולים בני ציון, וכך נוצר קשר משולש בינינו, וההר הירוק תמיד שבצל נופיו גדלנו שלושתנו, אכן מלווה את הקשר הזה.

אבל האמת היא שסיפורנו המשפחתי מתחיל שנים רבות קודם לכן, לפני יותר מ- 130 שנה. כמובן, שבכל משפחה ניתן לחזור דורות רבים לאחור, לספר על אנשים, מקומות ואירועים שהם חלק מתולדות המשפחה. אבל אני אתמקד בשלב שבו חלה תפנית בסיפורנו המשפחתי, תפנית שמובילה אותנו למקום שבו אנו נמצאים כיום.

סיפורי מתחיל בתקופת נערותו של סבי - סבא הלל, שהיה תלמיד ישיבה בעיירה סטרשין שבליטא. הלל היה תלמיד מצטיין, "עילוי" קראו לו. מוריו ורבוני ציפו שיהיה רב גדול בעם היהודי. אבל באחד מרגעי הסח הדעת, כשהרים את עיניו מדף הגמרא שהתעמק בו, שם לב להתרגשות הרוחשת בקרב חלק מחבריו, תלמידי הישיבה. כששאל לפשר העניין אמרו לו, שיש בעם ישראל כאלה הסבורים שהגיעה עת הגאולה. לא עוד בכי ותפילות "לשנה הבאה בירושלים..." , לא עוד כמיהה וגעגועים לארץ לא מוכרת, אלא לקום ולעשות מעשה. לקבץ גלויות, לחזור לארץ אבותינו ולהיות עם ככל העמים. עם במדינה משלו ללא רדיפות ופוגרומים. עם היושב על אדמתו ומעבד אותה, עם המדבר בשפתו - העברית. בקיצור - להיות ציוני.

אביו של הלל, אהרון משה, התנגד נמרצות לצעד של בנו. הגאולה, אמר, תבוא רק ברצון השם, אך כשהבין שלא יוכל לשנות את דעתו של הלל, גירש אותו מן הבית וישב עליו שבעה.

הלל לא נרתע והחליט לקום ולעשות מעשה. הוא לא היה יחיד. התעוררות ציונית החלה בקהילות יהודיות רבות ברחבי יבשת אירופה. הלל נסע לוורשה ונרשם ללימודי הוראה באוניברסיטה. במקביל החליט להפוך את השפה העברית, שאותה הכיר מספר הגמרא ומסידור התפילה, משפת קודש לשפת הדיבור היחידה שלו.

מרגע שהחליט לקשור את גורלו עם הציונות, הפכו חייו לחיי שליחות ארוכה, רבת שנים ומעשים. ביחד עם אשתו, סבתי מינה, הקים בית ספר ללימודי "עברית בעברית" בעיירה ידיניץ, שם לימד את ילדי היהודים עברית, והכינם לקראת חיים במולדת החדשה - ישנה. בשנת 1936 עלה לארץ עם אשתו וחמשת ילדיו, וגם כאן, בתל אביב, המשיך בשליחותו - חינוך ילדי ישראל - עד יום מותו בשנת 1954.

סבא הלל וסבתא מינה עם ילדיהם - הדסה, זיוה, משה, אביבה וצפירה

לפני כ-20 שנה נסענו לטיול שורשים. הורי (משה ורוניה) ובני הדור שלי (שני אחי ואני) ביחד עם בני זוגנו. במסגרת הטיול ביקרנו בעיירה ידיניץ, והגענו אל הבית שבו גרה משפחתו של סבי, ושימש גם כבית הספר שלימד בו "עברית בעברית". הופתענו לגלות שגם בסוף המאה, יותר מ-60 שנה לאחר שסבי עזב את העיירה, עדיין משמש אותו בית בשכונת מגורים שקטה, כבית ספר (כעת לטכנאי חשמל \ אלקטרוניקה). ערכנו במקום טקס אזכרה, שבמסגרתו שרנו את השירים, שלמדנו מאבי משה, ששימשו ללימוד עברית:

לתרנגולת כרבולת אדומה

והיא נוברת תמיד באדמה

קלת רגלים ופחדנית מאד

שומעת רשרוש והיא איננה עוד.

לארנבת אוזניים ארוכות

והיא אוהבת כל מיני ירקות

קלת רגליים

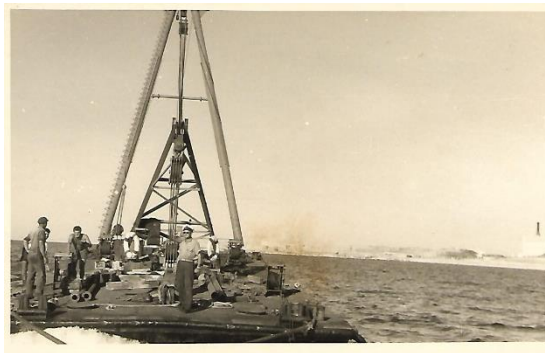
משתתפי טיול השורשים

בית הספר בידניץ (1999)

כאמור, סבי ובני משפחתו, משפחת דוברוב, עלו לארץ בשנת 1936. אבי היה אז בן 16. הוא לא המשיך את לימודיו בתיכון, אלא פנה למשימה חשובה יותר. הוא החל לשוטט בארץ ולהגשים במו ידיו את בנייתה. הוא עבד בקטיף בפרדסי השרון, שימש כחלבן בעיר רחובות, ולבסוף הצטרף לקיבוץ ניר-עם, ששכן אז במפרץ חיפה. חברי הקיבוץ עבדו בעבודות מזדמנות באיזור ואבי החל לעבוד בנמל חיפה. הוא התאהב במקצוע ונשאר בחיפה גם כשהקיבוץ עבר לנגב.

חברת עוגן, שבה עבד, פעלה כמונית ימית בין האוניות שחנו מחוץ לנמל לבין החוף. מאוחר יותר עבר לעבוד בנגריה של סולל בונה, שבה שימש כאיש אחזקת המכונות. במהלך חייו תרם רבות לבניין הארץ ולפיתוחה. החל בהורדת מעפילים לחוף לפני קום המדינה ועד להשתתפותו בהקמת נמל אשדוד בראשית שנות ה-60.

הקמת נמל אשדוד (1960)

אימי, סבתא רוניה, עושה נפלאות במטבחה הקטן

אמי התייתמה מאימה בגיל שנתיים, ואולי בגלל זה היה חשוב לה מאד שילדיה יזכו לטיפול מסור ואוהב. היא לא יצאה לעבוד, למרות המצוקה הכלכלית, הקפידה שתמיד יהיה אוכל בבית, בגדים נקיים וחינוך הולם. רק לאחר שגדלנו, היא החלה לעבוד כסייעת בגן ילדים. מעבר לכך, תמיד נחשבה למבשלת מעולה (לא ברור ממי למדה לבשל), אהבה לבשל ולארוח, כולם תמיד רצו לאכול אצלה ושיבחו את תבשיליה. במשך כל השנים היא עסקה גם בתפירת בגדים לעצמה, לילדיה ולנכדיה, מקצוע שלמדה עוד בתיכון ברומניה, לפני עלייתה לארץ.

גם אבי התייתם מאמו בגיל צעיר מאד. אני מזכירה זאת משום החשיבות שהקנו במשפחתנו לנושא הקשר המשפחתי. כאילו החיבוק המשפחתי בהווה מכסה על החלל שנותר מהיתמות שבילדות. ביתנו היה תמיד פתוח לאורחים, אפילו לבני משפחה רחוקים ביותר. ההורים הקפידו לתמוך בקרובים שהתקשו להשתלב ולהסתדר בחיים, בעיקר עולים חדשים. בחגים ובחופשים תמיד הוזמנו דודים ובני דודים לסעודות החג.

אף על פי שלא השלים את חוק לימודיו, היה, אבי, איש אשכולות. אחרי יום עבודה פיסי מתיש, היה חוזר הביתה ומקדיש שעות ללימוד בתחומים מגוונים. הוא השלים בקורסים את הידע שנדרש לו לצורך עבודתו (טכנאי מכונות), במקביל לימד עצמו שפות, ספרות יפה ועוד... תמיד אפשר היה למצוא אצלו תשובות לשאלות משעורי הבית (אף כי לא תמיד היתה לי הסבלנות להקשיב לו). אהבתי להקשיב בחברתו לתקליטים של מוסיקה קלסית, שנקנו למרות התקציב המשפחתי המוגבל.

משפחתנו לקראת סוף שנות ה-50

משה ורוניה על רקע ביתם מכניס האורחים בנוה שאנן

בת מצוה שלי על הספינה "רות" בנמל חיפה

בני משפחתנו של אבי - אחיותיו וגיסיו, וכן אחיה ואחותה של אימי חיו בקיבוצים שונים ברחבי הארץ - שער העמקים, עין דור, יפעת, חניתה - והגשימו במו ידיהם את האידיאל של עבודה עברית ובניין הארץ.

המושג "קייטנת סבתא" שכל כך מוכרת לך ולבני דודיך, היתה קיימת גם בילדותי (אם כי לא קראנו לה בשם זה). לא היו מפגשים כל יום שישי, כפי שאנו נוהגים היום, כי לא היו מכוניות פרטיות, שכידוע מקצרות מרחקים. אבל בחופש הגדול ובחגים היינו נפגשים באחד הקיבוצים - ביפעת, בחניתה או בתל אביב או אצלנו בחיפה, והיינו מבליים יחד.

פעמים רבות שמעתי חברים וחברות בני גילי מביעים צער על שלא ביקשו מהוריהם לשמוע סיפורים על תקופת ילדותם. לרוב ההורים גדלו בארצות אחרות, וכעת כשרוצים לחזור לאותם מקומות, וללמוד משהו על הוריהם - איפה נולדו, איפה גרו, מי היו חבריהם, מה היו משחקיהם, עיסוקיהם ועוד ועוד - ההורים כבר לא איתנו, ואין את מי לשאול. כך קרה גם לי וגם לסבא נחמיה (שרוצה מאד לבקר במקום הולדתם של הוריו, אך חסרים לו פרטים חשובים רבים, ואין את מי לשאול).

אבי, משה, עסק בהתמדה ראויה לציון באיסוף פרטים אודות המשפחה ובהקמת אילן יוחסין. הוא סיפר לי שאביו, הלל, ביקש ממנו בערוב ימיו לשמור על אחדות המשפחה, והוא, כמובן, נירתם למשימה. הוא אסף בהתמדה שמות, תאריכים, מקומות, מי נולד, מי התחתן עם מי, מי הלך לעולמו. בתחילה בכרטסת מסודרת, ומאוחר יותר, בעידן המחשבים, בעזרת תוכנת שורשים. הוא התכתב עם בני משפחה בארצות רחוקות, שלח ברכות לחגים וימי הולדת וקיבל תמונות מרבים מהם. כל החומר הזה שמור עכשיו במחשב, ומנהל אותו יובל, דודך, עבור כל המשפחה. שם תוכלי למצוא את כל הפרטים על משפחתנו, גם כשכבר לא יהיה את מי לשאול.

על הורי כבר סיפרתי, עתה ברצוני לספר על עצמי ועל דורי.

הורי הנחילו לנו, לשלושת ילדיהם, ערכים שניסו, סבא ואני, להנחיל גם לילדינו. ערכים של יושר, כבוד לאחר, התמדה בעבודה, ערכים של עזרה לזולת ושל העמדת הצרכים של המדינה והחברה במקום גבוה יותר מאשר צרכי הפרט האישיים. גידלו אותנו להעריך את הפלא הגדול של הקמת מדינה יהודית לאחר אלפיים שנות גלות, להכיר את הארץ דרך הרגליים, כלומר, לטייל בה לאורכה ולרוחבה (למרות שאז לא היתה לנו מכונית פרטית, וטיולים היו באוטובוס או במשאית שקראו לה טיולית), ולתרום כמיטב יכולתנו מבלי אפילו לחשוב שמגיעה לנו תמורה כלשהי.

אף כי גדלתי פה בארץ, במקום שאת מכירה, ואנו יכולות לבקר בו בכל עת, בכל זאת החיים אז - לפני 60 או 70 שנה, היו שונים מהחיים שלך היום.

בשבע שנות חיי הראשונות גרתי עם הורי בקריית חיים. בדירה בה גרנו היו שלושה חדרים ובכל חדר גרה משפחה. במשפחתי היו אז אמא, אבא, אחי ואני. כזה היה המצב גם במשפחות האחרות. היה קצת צפוף, אך לא היו תלונות. במטבח המשותף עמדו 3 פתילות, וכל אמא בישלה למשפחתה. היה תור למקלחת ולשירותים, ולא זכורות לי מריבות. גם אחרי שעברנו להתגורר בדירות מרווחות יותר, המשכנו לשמור על קשר שאפילו התהדק. נהיינו קרובים כמו בני משפחה, ואנו שומרים על הקשר עד היום.

החלבן היה מביא חלב הביתה בכל בוקר. היה לו כלי מפח, דמוי ספל גדול מסומן בשנתות, שבעזרתו הוא מזג חצי ליטר או ליטר, לפי צרכי המשפחה. מצרכי מזון אחרים היו קונים במכולת, אך בגלל המחסור החמור, הקציבה המדינה לכל אדם רק כמות קטנה.

את יודעת, בוודאי, שבשנה הראשונה לאחר קום המדינה הגיעו לארץ כמיליון עולים חדשים. כושר הייצור לא הצליח לספק את הצרכים, והיה צורך לקצוב לכל אדם כמות קטנה ושווה של מזון. לכן ניתן לכל משפחה פנקס תלושים, שבכל תלוש ניתן לרכוש מצרך מסויים, בהתאם להחלטת הממשלה. פורסמו הוראות, איזה מצרך ובאיזו כמות ניתן לרכוש באמצעות כל תלוש. למשל: 3 ביצים לשבוע, חבילה חמאה פעם בחודש, סוכר או קמח 1/2 ק"ג לחודש וכד'.

פעם אחת אימי שלחה את שני אחיי לצרכניה (זה הסופרמרקט של פעם) להביא את קצובת הקפה החודשית על פי התלוש המתאים. השניים חזרו ללא הקפה, והסבירו שטעמו בדרך ו"זה לא היה טעים, אז החלטנו לשפוך..." כמובן שזו היתה טראומה, שהמשיכו לדבר בה במשפחתנו עוד שנים רבות.

הפירות הזמינים בארץ היו ההדרים (בעיקר תפוזים). אבל אבי היה מביא לפעמים אגס, שקיבל מאחד המלחים שהסיע מהאניה לחוף. את האגס היתה אימי מקלפת, אוכלת בעצמה את הקליפות, ומחלקת לנו - שלישי לכל אחד. נדמה לי שעדיין אני יכולה לחוש את טעם גן העדן שלו.

היכן שמרו את המצרכים שנקנו בקיצוב? המקרר לא היה חשמלי, אלא מעין "ארון קרח". בכל יום צריך היה לקנות 1/2 בלוק קרח, שנמכר ע"י אוטו שעבר ברחוב, כדי לשמור את המצרכים בקירור. מובן שהבלוק היה

מתמוסס בכל יום, וצריך היה לשפוך את המים שהצטברו במגרה שבתחתית ארון הקרח, ולהביא בכל יום בלוק חדש.

וכשמזכירים את ה"אוטו קרח" ראוי להזכיר גם את מוכר הנפט, שהכריז על בואו בעזרת פעמון, ומכר נפט בפחים לכל המעוניין. כל בית היה זקוק לנפט - בשביל הפתילייה שעליה מבשלים, בשביל תנור הנפט שכל המשפחה התחממה סביבו בחורף, ובשביל חימום המים לאמבטיה.

"החלבן"

"אוטו קרח"

אנחנו, הילדים, הרבינו לשחק בחוץ - בסוס ארוך, עמודו, קלאס, לא כלום לא לזוז, 5 אבנים, הטלת ביצים, הנדס-אפ, מטקות ועוד ועוד... את הקלאס ציירנו בגיר ממש באמצע הרחוב שמול ביתנו (מספר המכוניות שעברו אז ברחוב היה זעום ביותר). כשהתבגרנו הלכנו לתנועת הנוער (התנועה המאוחדת), שם העשירו אותנו בידע, כונו את דרכנו האידיאולוגית, ובעיקר העמיקו את קשרינו החברתיים בטוילים משותפים, במחנות עבודה בקיבוצים ובהמון המון שירה בציבור. עם חברינו מתנועת הנוער ומהקיבוץ אנו עדיין מטיילים ברחבי הארץ בשבתות מידי חודש.

כמובן ששירתנו בצה"ל (בדורנו, אלה שלא שירתו, התביישו בכך מאד והשתדלו להסתיר זאת). סבא היה צנחן. בשירות המילואים שלו הוא השתתף במלחמת ששת הימים ובמלחמת יום כיפור. השרות הצבאי שלי היה קל בהרבה. אני מצרפת כאן תמונה מצעדת ארבעת הימים בה השתתפתי, צעדה של עליה לירושלים ברגל, שהיתה תחרותית והשתתפו בה חיילים ואזרחים, תנועות נוער, מפעלי תעשייה ועוד. זה היה אירוע חגיגי ומרנין בעיקר ביום האחרון, בו צעדנו ברחובות ירושלים כשהמונים צופים בנו בשולי הדרך.

צעדת 4 הימים 1960

לפני פיתוח קריירה אישית, הלכנו לקיבוץ ותרמנו בהתיישבותנו לשמירה על גבולות המדינה, להפרחת השממה ומאוחר יותר אף לביטחון ישראל. משפחתנו זכתה לתרום רבות בתחום זה:

סבא קיבל את פרס ביטחון ישראל מידי נשיא המדינה בשנת 1986.

איתן, אחי, קיבל את אותו פרס בשנת 1996.

גם יובל קיבל את פרס ביטחון ישראל בשנת 2008.

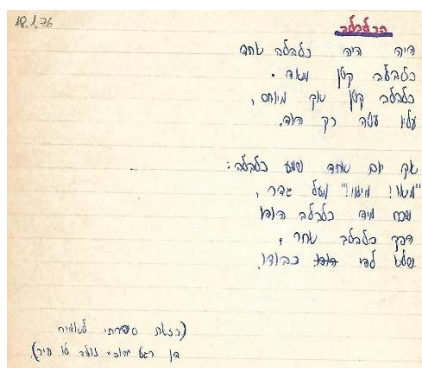
בקיבוץ היכרתי את סבא. גם הוא, כמוני, הגיע לשם במסגרת גרעין נח"ל. נעשינו חברים וניראה היה שהאושר מושלם. היה הכל - אהבה, חברים, עבודה והגשמת כמעט כל מה שחלמנו. סבא רצה ללמוד בטכניון ולהיות מהנדס. הסתבר לנו שיהיה צורך לחכות שנים רבות, עד שיגיע תורו והקיבוץ יאשר לו לצאת ללימודים. סבא החליט לעזוב, ואני, כמובן הלכתי בעקבותיו. עזבתי את העבודה בדיר, שאהבתי, חזרתי לחיפה והתחלתי גם אני ללמוד באוניברסיטה.

תמונות מקיבוץ "אורים"

תחנות בחיינו המשותפים - נישואים בשנת 1964. לידת הילדים: לוליק בשנת 1965 \ יובל בשנת 1970 ואמיר, אבא שלך בשנת 1974. בקיץ 1992 הצטרפה אלינו גם ויקי, שגם היא דודתך כמו לוליק ויובל.

הקפדנו כהורים לאפשר לכל ילד להתפתח בכיוון שעניין אותו. לוליק הפליאה לעשות בתחום הספרות. היא למדה לקרוא בגיל שנתיים וחצי, ובלעה בצמא תוך זמן קצר את כל הספרייה השכונתית. בילדות המוקדמת החלה לכתוב שירים. לא מצאתי את המחברת הראשונה, אך הנה דוגמא מן השנייה:

שיר מלוליק לאמיר 1976

בשנת 1974, בהיותה בת 9, זכתה בפרס בתחרות ארצית של שירי שלום. בעקבות הזכייה הוזמנו לבית הנשיא, והפרס היה אופניים. השיר נמצא בספר "השלום שלי" שיצא לאור במסגרת התחרות.

ליובל היו "ידיים וראש טכניים". מגיל צעיר סיקרן אותו מאד להבין כיצד בנויים מכשירים חשמליים או מכניים. הוא פירק והרכיב כל מכשיר שנפל לידיו, ונחשב בין ילדי המשפחה כמי שיועד לתקן הכל. בכל פעם שנשבר או התקלקל צעצוע כלשהו, התקבע המשפט: "אין דבר, יובל יתקן...".

אמיר, אבא שלך, היה הקטן, השובב, הרגיש והאמפטי. היו לו כישורים ספורטיביים מצויינים, ועוד לפני שהחל להתעניין בכדורגל, הוא הגיע למקום נכבד בטורניר פינג פונג מחוזי. גם כישורים מוסיקליים אותם הפגין בפסנתר, בתופים, ולבסוף בגיטרה. רק בשלב מאוחר יותר הוא גילה יכולות מדהימות בתחום הנגרות ובעבודות אחרות בבית, כפי שאת יכולה לראות בעצמך בביתכם.

ויקי, שנקלטה במשפחתנו בהיותה בת 14, נעשתה לנו פתאום קרבת ושירתה כסמבצ"ת בחטיבת חרמון (רחוק מהבית), ומשם דרך לימודים (כשהיא עובדת כסטודנטית בערוץ 2) ועבודה, החלה לבנות (עם נעמן) משפחה, במסגרתה התמודדה עם אתגרים לא פשוטים כגידול תאומים ואפייה ללא גלוטן. כיום היא מומחית בתחום האפייה - סופגניות, אזני המן - הכל בשבילה קלי קלות.

לא כתבתי דבר על הישגיהם המקצועיים של ילדינו (הוריך ודודיך), את זאת תוכלי לשאול אותם בעצמך.

ילדינו ובני זוגם ובעיקר הנכדים גורמים לנו אושר רב. כמו שאתם, בני הדודים, אוהבים להיות ביחד, ולבלות אצלנו בחגים ובחופשים, כך גם אנחנו, סבא ואני, נהנים מנוכחותכם ומאושרים כשאתם באים להיות איתנו.

מידי פעם אני מעלעלת באלבום התמונות המשפחתי (על המדף בחדר האורחים או במחשב), ונזכרת במפגשים הרבים שלנו - בחגים, בטיולים ברחבי הארץ, בטיולים בחו"ל, בחגיגות יום הולדת "עגול" או יום נישואים, ואני גאה לראות איך המשפחה גדלה ומתפתחת, ואין מאושרת ממני. את כולם אני אוהבת ובכולם אני גאה. אני מזמינה את כל ילדי ובני זוגם ואת כל הנכדים (גם אלה שלא השתתפו בקשר הרב דורי), לקרוא את כל הנ"ל, ולשאול את כל השאלות שמסקרנות אותם. יש לי (וגם לסבא) עוד הרבה סיפורים מתקופות שונות שקצרה היריעה מלספר פה, ואולי יעניינו אתכם.

הנה תמונת כל השבט שלנו ביובל לנישואינו:

